

Lausuntotiivistelmä

Poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus

1. Hanke ja lausuntopyyntö

Sisäministeriö asetti 26.1.2016 hankkeen (SM064:00/2015) valmistelemaan ehdotukset poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistukseksi. Hankkeen keskeisimpänä tavoitteena on valmistella uusi poliisin henkilötietolaki, joka täydentäisi rikosasioiden tietosuojadirektiivin yleistä täytäntöönpanolainsäädäntöä ja EU:n yleistä tietosuojasetusta siltä osin kuin tarvittavat täytäntöönpanosäännökset eivät sisälly mainittuihin säädöksiin. Hankkeessa on selvitetty myös toimintaympäristön muutoksesta johtuvia poliisin tarpeita laajempaan henkilötietojen käsittelyyn sekä ehdotettu eräiltä osin laajennuksia suhteessa voimassa olevaan lakiin.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyvät lakiehdotukset valmisteltiin sisäministeriön 26.1.2016 asettamassa työryhmässä ja viimeisteltiin virkatyönä sisäministeriössä. Esitysluonnos lähetettiin lausunnon 21.12.2017. Lausuntoaika päättyi 26.1.2018 lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakunnan hallitusta, jonka osalta lausuntoaika päättyi 9.3.2018.

Sisäministeriö pyysi lausuntoa seuraavilta tahoilta. Tähdellä merkityt antoivat lausunnon. Lisäksi lausunnon antoivat Suomen Isännöinti liitto ry, Suomen Kiinteistöliitto ry, Suomen Vuokranantajat ry, Vuokralaiset VKL ry sekä RAKLI ry.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus*
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia*
Electronic Frontier Finland – EFFi ry
Valtioneuvoston oikeuskanslerinvirasto*
Sisäministeriön osastot (maahanmuutto-osasto, pelastusosasto ja rajavartio-osasto)*
Liikenne- ja viestintäministeriö*
Maa- ja metsätalousministeriö*
Oikeusministeriö*
Oikeusrekisterikeskus*
Puolustusministeriö*
Sosiaali- ja terveysministeriö*
Valtiovarainministeriö*
Pääesikunta*
Poliisihallitus*
Rikosseuraamuslaitos*
Suojelupoliisi*
Keskusrikospoliisi*
Finnair Oy*
Liikenteen turvallisuusvirasto*
Norwegian Air Shuttle (DY) and Norwegian Air International LTD*
Scandinavian Airlines System
Suomen asianajajaliitto
Suomen matkatoimistojen liitto SMAL ry
Rahanpesun selvittelykeskus (*lausunto sisällytetty Keskusrikospoliisin lausuntoon)
Tietosuojavaltuutetun toimisto (TSV)*
TUI*
Tulli*

Lausunnonle lähetyttyyn esitykseen sisältyi myös lakiehdotus, jolla pantaisiin täytäntöön tarvittavin osin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/681 matkustajarekisteritietojen (PNR) hyödyntämisestä rikostorjunnassa. PNR-direktiivin täytäntöönpanolain jatkovalmistelu erotettiin lausuntokierroksen aikana 16.1.2018 omaksi hankkeekseen (SM001:00/2018). PNR-direktiivin täytäntöönpanoa koskeva lausuntopalaute käsitellään uuden hankkeen yhteydessä, eikä kyseiseen lakiehdotukseen liittyvää palautetta ole kuvattu tässä tiivistelmässä.

2. Lausuntopalautteen keskeisiä kohtia

2.1 Yleisiä huomioita

Poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamista ja hankkeen tavoitteita pidettiin lausunnoissa yleisesti ottaen perusteltuina.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan esitetty sääntely on perusteltua ja vastaa Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 asettamia vaatimuksia.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mielestä esitykseen kirjatut tavoitteet ovat perusteltuja.

Oikeusministeriö pitää esityksen tavoitteita kannatettavina ja katsoo, että sääntelyn kehittäminen ja ajan tasalle saattaminen on välttämätöntä etenkin EU:n ja samalla kansallisesti uudistuvan tietosuojalainsäädännön valossa.

Poliisihallitus pitää esitystä lähtökohdiltaan hyvänä ja tavoitteiltaan oikeana sekä sääntelytapaa pääosin tarkoituksen mukaisena. Poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn selkiyttämisen ja yksinkertaistamisen tarve on selkeä käytännön toiminnan näkökulmasta. Lisäksi kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön nopeat muutokset ovat aiheuttaneet lainsäädännön kehittämistarpeita erityisesti rikosanalyysiä tukevan tiedon käsittelyn ja tietojohdoisen poliisitoiminnan tehostamiseksi. Pääosin lakiluonnos huomioi hyvin nämä tavoitteet.

Keskusrikospoliisi pitää lakiehdotusta kannatettavana, koska pyrkimyksenä on saattaa poliisin henkilötietolaki vastaamaan kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia sekä muita henkilötietojen käsittelyyn kohdistuvia vaatimuksia.

Erityisesti valtioneuvoston oikeuskanslerin, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnoissa nostettiin esiin henkilötietojen käsittelyä koskevan sisäisen ja ulkoisen valvonnan tarve sekä tarve tarkentaa käsittelyyn sisältyvien riskien arviointia.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, että on hyvä varmistaa edelleen hyvien tietosuojakäytäntöjen toteutuminen ja niiden valvonta poliisin sisäisessä laillisuusvalvonnassa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että ensiarvoisen tärkeää on käyttöoikeuksien hallinta. Järjestelmät on tehtävä sellaisiksi, että tietojen käsittely on mahdollista vain sellaiselle henkilölle, jonka virkatehtävät sitä edellyttävät ja käsittelyyn on kussakin yksittäistapauksessa lainmukaiset edellytykset. Valvonnan kannalta tärkeää on, että lokitietojen avulla pystytään toteamaan muun muassa tietojen käsittelyn perusteet ja se, kuka tietoa kulloinkin on käsitellyt. EAOA toteaa lisäksi, että lakia säädettäessä ja tietojärjestelmiä kehitettäessä on otettava huomioon hallintovaliokunnan lausunnossa HaVL 40/2014 vp esitetyt henkilötietojen käsittelyä, valvontaa ja tietosuojaa koskevat huomiot.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että uusi sääntely asettaa uusia haasteita myös henkilötietojen käsittelyn valvonalle. Hallintovaliokunnan lausunnossa HaVM 26/2013 vp on todettu lakiin sisällytettyjen uusien tietoryhmien sekä tietojen sisällön tarkemman määrittelyn tarpeellisuusharkinnan perusteella edellyttävän lisäpanostusta henkilö-tietojen valvontaan. Esitys sisältää ehdotuksia, jotka merkittäväällä tavalla lisäisivät ohjeistuksen ja laintulkinnan merkitystä. Edellä mainittu yhdistettynä rekisterinpitäjää koskevan vastuun korostumiseen uudessa EU:n tietosuoja-lainsäädännössä asettaa erityisiä vaatimuksia sille, että rekisterinpitäjä kiinnittää enemmän huomiota rekisterien valvontaan. Myös valvonnan tulosten raportointia tulisi tehostaa. Jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota siihen,

että sisäisen laillisuusvalvonnan tuloksia, riittävyttä ja lakiehdotuksen edellyttämiä muutostarpeita laillisuusvalvontaan arvioidaan esityksessä. Myös väljien ja tulkinnanvaraisten säännösten, erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn sekä laajamittaisen henkilötietojen käsittelyn (kuten rekisterivertailuiden) aiheuttamien riskien arviointiin tulee jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota.

Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että poliisitoimessa sovellettava lainsäädäntökokonaisuus muodostuu EU:n tietosuojauudistuksen ja kansallisesti valittujen lainsäädäntöratkaisujen seurauksena monimutkaiseksi. Poliisiin on sovellettava samaan toimintaan useita henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä (EU:n yleinen tietosuoja-asetus, asetusta täydentävä kansallinen tietosuoja-laki, rikosasioiden tietosuojadirektiivin kansallinen täytäntöönpanolaki sekä muut poliisiin henkilötietojen käsittelyä koskevat kansalliset lait). Jatkovalmistelussa on huolehdittava lainsäädäntökokonaisuuden ymmärrettävyydestä ja johdonmukaisuudesta, jotta lakiehdotuksen suhde sekä yleiseen tietosuoja-asetukseen ja kansallisiin yleislakeihin että muussa lainsäädännössä oleviin poliisiin henkilörekistereitä koskeviin säännöksiin on soveltajan kannalta riittävän selvä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että ehdotusten viimeistelyssä ja myös käytännön ohjeistuksessa ja neuvonnassa sekä rekisteröidyille ja kansalaisille yleensä annettavissa tiedoissa on tarpeen huolehtia lainsäädäntökokonaisuuden ymmärrettävyydestä ja johdonmukaisuudesta. Käytännön poliisitoiminnassa ja kansalaisille olisi oltava selvää, mitä lakia kulloinkin sovelletaan ja koko lainsäädäntökokonaisuuden tulisi perustua mahdollisimman johdonmukaisille periaatteille.

Oikeusministeriö toteaa, että rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU 2016/680) soveltamisalaltaan yleistä täytäntöönpanolakia valmistellaan parhaillaan oikeusministeriössä. Esitysten jatkovalmistelussa on syytä tehdä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että lopulliset hallituksen esitykset muodostavat kattavan ja toimivan lainsäädäntökokonaisuuden. Lisäksi oikeusministeriö toteaa, että ehdotuksessa ei ole riittävästi selvitetty kansallisen liikkumavaran alaa tai kansallisen erityislainsäädännön tarvetta siltä osin, kun kyse on yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) mahdollistamasta kansallisen liikkumavaran käytöstä. Oikeusministeriö toteaa myös, että jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 2/2018 vp esittämä kanta, jonka mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla tapahtuvan henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi jatkossa taata ensisijaisesti taata tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Lain soveltamisen kannalta on lisäksi tärkeää, että siitä käy selvästi ilmi se, miltä osin poliisin suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää kansallista lainsäädäntöä ja miltä osin rikosasioiden tietosuojadirektiiviä täydentävää yleislakia.

Poliisihallitus huomauttaa, että poliisin henkilötietolain uudistuksen viivästyminen aiheuttaa soveltamisongelmia, kun voimassa olevaa lakia joudutaan soveltamaan rinnakkain tulevien EU:n tietosuojasäännösten kanssa. Tämä tulee viivästyttämään poliisin täytäntöönpanotoimia EU:n tietosuojasäännöstöön valmistautumisessa. Poliisihallituksen lausunnossa nostettiin esiin myös tarve säätää kansallisista tarpeista johtuville lainsäädäntömuutoksille riittävä siirtymäaika, jonka kuluessa tarvittavat tietojärjestelmämuutokset toteutetaan. Poliisihallitus esittää, että tietojen käsittely tulisi voida saattaa kansallisista tarpeista johtuvien muutostarpeiden asettamalle vaatimustasolle tietosuojadirektiivin 63 artiklan mukaisen lokitietoja koskevan erillisen siirtymäajan kanssa yhdenmukaisesti (viimeistään 6.5.2023) tai lain voimaantuloajasta riippuen vähintään neljässä (4) vuodessa.

Valtiovarainministeriö toteaa lisäksi, että lakiehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on tarkennettava ennen esityksen antamista.

2.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

2 luku - Henkilötietojen käsittely

Käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelytekniikka

Poliisihallitus pitää sääntelytapaa pääosin tarkoituksenmukaisena. Poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn selkeyttämisen ja yksinkertaistamisen tarve on selkeä käytännön toiminnan näkökulmasta. Käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelytekniikka tukee hyvin sääntelyn selkiyttämisen ja yksinkertaistamisen tavoitteita.

Sisäministeriön rajavartio-osasto pitää uutta sääntelytapaa perusteltuna ja kannatettavana. Käsittelyperusteiseen sääntelyyn siirtyminen vastaa paremmin muuttuvan toimintaympäristön tarpeisiin ja mahdollistaa joustavammin erilaiset tekniset ratkaisut henkilötietojen käsittelyssä. Rajavartio-osaston näkemyksen mukaan käsittelyperusteisessa sääntelyssä on mahdollista huomioida perustuslakivaliokunnan edellyttämä sääntelyn tarkkarajaisuus samalla tavoin kuin rekisteriperusteisessa sääntelyssäkin. Vaikka sääntelyn yksityiskohtaisuutta on karsittu merkittävästi, käsittelytarkoitukset ilmenevät rajavartio-osaston näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti riittävän selkeästi asianomaisista pykälästä. Mikäli sääntelyä katsotaan tarpeelliseksi täsmentää joiltakin osin, siinä tulisi edelleen ottaa huomioon sääntelyn joustavuus ja tarpeettoman yksityiskohtaisuuden välttäminen. Rajavartio-osastolla on vireillä säädöshanke henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) uudistamisesta. Laissa on tarkoitus noudattaa samaa käsittelyperusteista sääntelytapaa kuin uudessa poliisin henkilötietolaissa.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto pitää esityksen lähtökohdaksi valittua käsittelytarkoituksiin perustuvaa henkilötietojen sääntelyä perusteltuna ja tulee esittämään omassa esityksessään vastaavanlaisen lähestymistavan omaksumista. MMO tuo kuitenkin samalla esiin alustava havaintonsa sen suhteen, että käsittelytarkoituksiin perustuvasta sääntelytavasta seuraa joitain haasteita poliisin ja maahanmuuttohallinnon välisen toimivallan ja tehtävien rajanvedon suhteen, koska rajanveto ei enää jatkossa perustu rekistereihin tai tietojärjestelmiin. MMO pitää tärkeänä, että mm. sovellettavan lain valinnassa omaksutaan yhteneväinen ratkaisu rajanvetoaasteen liittyessä yhtälailla kummankin osapuolen hankkeeseen.

Mm. eduskunnan apulaisoikeusmies ja tietosuojavaltuutetun toimisto nostavat lausunnoissaan esiin, että ehdotettu sääntelytapa edellyttää tarkempaa ohjeistusta, jolla ei kuitenkaan tule säädellä lainsäädännön alaan kuuluvista asioista. Useissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös ehdotuksen yleisyyden tasoon sekä tietosisällön sääntelyn väljyyteen ja tulkinnanvaraisuuteen. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan käyttötarkoitussidonnainen sääntelytapa on omiaan hankaloittamaan käytännön soveltamista.

Eduskunnan apulaisoikeusiamies toteaa, että käsittelytarkoituksiin liittyvän lainsäädäntötekniikan perusratkaisun myötä ohjeistuksella ja koulutuksella tulee olemaan olennaisen tärkeä merkitys viranomaistoiminnan oikeasuhtaisuudelle. Tällöin vaarana kuitenkin on, että ohjeistuksella säädellään lainsäädännön alaan kuuluvista asioista. EAOA nostaa myös esiin tarpeen huomioida vaatimukset lainsäädännön yksityiskohtaisuudesta ja tarkkarajaisuudesta sekä esittää, että jatkovalmistelussa tulisi arvioida lakiehdotuksessa käytettyjen käsittelykriteereitä ja -kynnyksiä koskevien ilmaisujen yhtenäistämistä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että käsittelytarkoituksiin perustuvissa säännöksissä on huomioitava perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä ilmenevä yksityiskohtaisuuden ja tarkkarajaisuuden vaatimus. Käsittelytarkoituksiin perustuvan sääntelyn mahdollisena riskinä voi olla se, että säännökset jättäisivät loppukäyttäjän kannalta epäselväksi sen, mihin tietojärjestelmän osiin tai rekistereihin henkilötietoja olisi talletettava. Uusi sääntely tulee edellyttämään rekisterinpitäjän antamaa ohjeistusta ja koulutusta. Sääntelyn tarkkarajaisuutta koskevan vaatimuksen näkökulmasta on kuitenkin huomattava, että ohjeistuksella ei saa täydentää rekisterien tietosisältöä, vaan tarkentaa, millä tavalla säännöksiä olisi tulkittava. Voimassa olevissa säännöksissä säädetyistä rekistereistä ja yksityiskohtaisista luetteloista luopuminen edellyttää, että henkilötietojen rekisteröinnin tavoite ja käsittelyn perusteet on selkeästi

määritelty. On myös huomioitava, että tietosuojan tasoa ei saa heikentää rikosasioiden tietosuojadirektiivissä säädetystä minimitasosta.

Poliisihallituksen lausunnon mukaan ehdotuksessa on menty liian pitkälle sääntelyn yksityiskohtaisuuden poistamisyrityksessä. Sääntelyn yleisyyden taso vaikeuttaa merkittävästi lain soveltamista käytännössä tavalla, joka ei ole pelkästään sinällään välttämättömällä rekisterinpitäjän ohjeistuksella korjattavissa.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan siirtyminen rekisteripohjaisesta sääntelytavasta käyttötarkoitussidonnaiseen sääntelytapaan ei ole omiaan selkeyttämään poliisin henkilötietolain rakennetta. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan tämä muutos saattaa aiheuttaa ongelmia lain käytännön soveltamisessa, esimerkiksi sen osalta, missä tietojärjestelmän osassa tietoa voidaan kulloinkin käsitellä. Lisäksi Suojelupoliisi katsoo, että luonnoksessa esitetty sääntelytaparatkaisu tekisi tietojärjestelmien käytön valvonnan vaikeammaksi. Lainsäädäntöteknisesti Suojelupoliisille on jäänyt kuva, että käyttötarkoitussidonnainen lainsäädäntötapa soveltuisi paremmin tapauksiin, joissa lailla hallinnoidaan yhtä tietojärjestelmää. Suojelupoliisi ei sinänsä vastusta käyttötarkoituksiin perustuvaa ratkaisua, mutta katsoo, että lakiluonnos on tällä hetkellä kokonaisuudessaan hankalasti tulkittava, etenkin sellaisille henkilöille, jotka eivät ole perehtyneet tietosuojaa koskevaan sääntelyyn. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan voisi myös olla edelleen syytä tarkastella, minkälaisiin ratkaisuihin muut viranomaiset ovat päätyneet tietosuojauudistuksessa ja harkita edelleen, onko valittu sääntelytapa tarkoituksenmukaisin.

Lausunnoissa nousivat esiin myös ehdotetun sääntelyn suhde toimivaltasäännöksiin sekä tarve varmistaa viranomaisten välisen tiedonvaihdon toimivuus.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa korostetaan, että henkilön oikeuspiiriin puuttumisen tulee aina perustua nimenomaiseen säännökseen; esim. poliisilain 1 luvun 1 § ei ole toimivaltasäännös eikä pelkästään henkilötietojen käsittelyä koskevalla säännöksellä voida säätää poliisin toimivallasta.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että esitettävän henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn suhde esimerkiksi poliisilain ja siviilitiedustelua koskevan ehdotuksen mukaiseen toimivaltasääntelyyn jää epäselväksi johtuen omaksutusta käyttötarkoituksiin perustuvasta sääntelyratkaisusta.

Puolustusministeriö pitää tärkeänä, ettei käsittelytarkoituksiin perustuvaan sääntelyyn siirtyminen vaaranna viranomaisten välistä tiedonvaihtoa. Ennen uuden poliisin henkilötietolain voimaantuloa on varmistettava, että muilla viranomaisilla on riittävät edellytykset asianmukaisen käyttöoikeushakemuksen laatimiseen sekä ajantasainen ohjeistus käyttöoikeuden toteuttamisesta uudessa sääntely-ympäristössä.

2 luvun 2 § Muiden käsiteltävään asiaan liittyvien henkilötietojen käsittely

2 luvun 10 § Teknisessä valvonnassa saatujen henkilötietojen käsittely

Oikeusministeriö nostaa lausunnossaan esiin tarpeen täsmentää 2 luvun 2 §:ssä ehdotettua sääntelyä. Vaikka oikeusministeriö pitää sinänsä perusteltuna kriittisesti arvioida nykyisenkaltaiseen yksityiskohtaiseen rekisterisääntelyyn perustuvaa mallia uudistuneen EU-sääntelyn valossa, näyttäytyy ehdotettu sääntely 2 §:n osalta väljänä ja täsmennyttömänä. Käytännössä käsiteltävien tietojen joukko muodostuisi erittäin laajaksi ottaen huomioon erityisesti ehdotettu 2 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti. Käsiteltävien henkilötietojen luetteloiminen laissa ei liene mahdollista tai tarkoituksenmukaistakaan, mutta sääntelyn täsmentäminen olisi mainittujen säännösten osalta perusteltua, jotta se täyttää rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja yleisen tietosuojasetuksen sekä perustuslain vaatimukset.

Useissa lausunnoissa nostetaan esiin tarve säännellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien (ml. biometrinen) tietojen käsittelyä ehdotettua tarkkarajaisemmin. Esityksessä tulisi lausuntojen mukaan lisäksi ottaa kantaa erityisesti kasvotunnistukseen liittyvän teknologian käyttömahdollisuuksiin ja teknisen valvonnan tietojen käsittelyyn.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että erityisten henkilötietoryhmien käsittely on EU:n tietosuojalainsäädännössä sidottu korkeampaan käsittelykynnykseen kuin muiden henkilötietojen käsittely. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely ja erityisesti biometriä ja geneettisiä tietoja koskevan sääntelyn tulisi olla tarkkarajaista. Ehdotettua

säännöstä voitaisiin tulkita siten, että se laajentaisi mahdollisuuksia käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä voimassa olevaan lakiin nähden. Esityksessä ei käy ilmi, onko säännöksellä tarkoitus joltain osin muuttaa nykytilannetta biometrinen ja geneettisten tietojen käsittelyn osalta. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, että erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä säädettäisiin omassa pykälässä yksityiskohtaisemmin. TSV nostaa lisäksi esiin, että esitys ei sisällä arvioita ehdotetun lain soveltamisesta esimerkiksi kasvojentunnistamiseen liittyvään teknologiaan. Lisäksi olisi syytä arvioida etnisen profiloinnin kiellon sisällyttämistä lakiehdotukseen.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva sääntely ei ole ehdotuksessa riittävää. Riittämätön yksityiskohtaisuus ja erityisesti biometrinen tietojen epäselvä sääntely vaikeuttaa merkittävästi säännösten tulkintaa ja käytännön soveltamista. Esimerkiksi se, missä määrin poliisi saa käyttää kuvaa kasvontailussa jää epäselväksi. Vähintään perusteluissa tulisi myös selvittää mahdollisuutta käsitellä poliisin toimivaltuuksiansa puitteissa hankkimia tai saamia erilaisia kuvatietoja niiden alkuperäisessä sekä yhteensopivassa käsittelytarkoituksessa perinteisillä menetelmillä henkilön tunnistamiseksi.

Keskusrikospoliisi nostaa myös lausunnossaan esiin kasvontunnistusvertailun ja toteaa, että ehdotetun lain ohella tulisi arvioida myös automaattiseen vertailuun liittyviä toimivaltasäännöksiä. Rikostiedustelussa on merkittävä, välttämätön ja kasvava tarve käsitellä mm. teknisen valvonnan kuva- ja äänitallenteita jo silloin, kun käsillä ei ole esitutkintakynnystä ylittävää konkreettista rikosepäilyä. KRP toteaa, että kasvontunnistusteknologian hyödyntämisessä merkityksellisiä ovat teknisessä valvonnassa ja teknisellä laitteella saadut kuvatiedot. KRP korostaa, että kasvontunnistusteknologian käyttömahdollisuuden kannalta on tärkeää, että henkilötietojen käsittelyä ja toimivaltaa koskevat säännökset mahdollistavat monipuolisen käsittelyn, kuten kuvatietojen automaattisen vertailun taustarekistereihin.

Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan esityksessä jää epäselväksi, voidaanko ja missä laajuudessa teknisen valvonnan yhteydessä käsitellä tietosuojadirektiivin tarkoittamia erityisiä henkilötietoryhmiä, kuten kasvokuvaa. Ottaen huomioon suunniteltu teknisen valvonnan tietojen käyttäminen henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen, olisi tämän kysymyksen selkeyttäminen lain tasolla tärkeää. Valtiovarainministeriö esittää 2 lukuun biometrinen tietojen käsittelyä koskevia täydennyksiä, joilla toteutettaisiin tietosuojadirektiivin 10 artiklan vaatimus koskien biometrinen tietojen käsittelystä säätämisestä kansallisella tasolla.

Sisäministeriön rajavartio-osasto toteaa, että teknisen valvonnan tietoja koskevassa pykälässä ja sen perusteluissa jää epäselväksi, miten muussa kuin kiinteässä teknisin välinein toteutettavassa valvonnassa (esim. rekisterikilpien lukulaitteet, haalarikamerat) saatavia tallenteita käsitellään.

Tulli toteaa, että esityksessä jää epäselväksi kuuluuko teknisessä valvonnassa saatujen henkilötietojen käsittely tietosuojadirektiivin vai tietosuoja-asetuksen alaan. Epäselväksi jää myös, voidaanko ja missä laajuudessa tässä yhteydessä käsitellä tietosuojadirektiivin tarkoittamia erityisiä henkilötietoryhmiä kuten kasvokuvaa. Ottaen huomioon suunniteltu ja kehitteillä oleva teknisen valvonnan tietojen käyttäminen henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen, olisi tämän kysymyksen selkeyttäminen lain tasolla Tullin näkemyksen mukaan tärkeää.

Poliisihallitus nostaa lisäksi lausunnossaan esiin uutena muutostarpeena keskusrikospoliisin DNA-eliminaatiorekisterin käytön sääntelyn poliisin henkilötietolaissa. Keskusrikospoliisin käyttöön on perustettu rekisteri, jonka tarkoitus on tukea rikosteknisen laboratorion DNA-tutkimusten laatua ja auttaa kontaminaatioiden tunnistamisessa. DNA-eliminaatiorekisteriä käytetään poliisin teknisessä tutkinnassa taltioitujen DNA-näytteiden mahdollisen saastumisen eli kontaminaation selvittämiseen, kontaminaatioon johtaneiden tekijöiden tunnistamiseen, korjaamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Lisäksi rekisterin käyttötarkoituksena on erilaisten laadunvarmistusnäytteiden, kuten poliisilaitosten rikosteknisten yksiköiden työskentelytilojen puhtauden tutkiminen. DNA-eliminaationäytteen antaminen rekisteriin ja koko henkilötietojen käsittely perustuu henkilön yksiselitteiseen suostumukseen, jota ei enää uudessa rikosasioiden tietosuojadirektiivissä tunneta erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn perusteena. Poliisihallitus esittää poliisin henkilötietolain täydentämistä DNA-näytteiden saastumisen selvittämiseen liittyvää henkilötietojen käsittelyä koskevilla säännöksillä.

2 luvun 3 § Henkilötietojen käsittely tutkintatarkoituksiin

2 luvun 5 § Henkilötietojen käsittely yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tapahtuvan käsittelyn suhdetta tutkintatarkoituksiin tapahtuvaan käsittelyyn pidettiin monissa lausunnoissa epäselvänä. Rajanvedon täsmentämisen lisäksi lausunnoissa nostettiin esiin tarve selvittää poliisin toimivaltaa henkilötietojen käsittelyyn tietyissä tilanteissa sekä tarve arvioida, voidaanko kaikkien poliisin lakisääteisten valvontatehtävien katsoa kuuluvan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että ehdotetun 2 luvun 5 §:n sisältö jää esityksessä osin täsmentymättömäksi. Jatkovalmistelussa tulisi selvittää mm. mikä on poliisin toimivalta tallentaa kysymyksessä olevia henkilötietoja, joiden käsittelytarkoitus on perusteluissa kuvatulla tavalla epävarma. Myös rajanveto henkilötietojen tutkintatarkoituksiin tapahtuvan käsittelyn (2 luvun 3 §) ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tapahtuvan käsittelyn (2 luvun 5 §) välillä on haasteellista, kuten esityksessäkin todetaan. Rajanvetoa 3 ja 5 pykälissä säädettyjen käyttötarkoitusten välillä tulisi jatkovalmistelussa vielä täsmentää.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan käsittelytarkoituksia on osittain jaettu käytännön poliisitoiminnalle vieraalla tavalla. Erityisesti ehdotetun 2 luvun 5 §:n mukainen henkilötietojen käsittely yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi jää siinä määrin täsmentymättömäksi, että käytännön toiminnassa olisi vaikeaa ratkaista, onko kyse rikosasiasta vai YJT-asiasta. Käyttötarkoitusten erillisyyden korostaminen omissa säännöksissään nyt esitetyllä osittain päällekkäisellä tavalla ei palvele poliisitoimintaa. Eri säännöksiin erotettuna käsittelyn tarkoitusten erilläänpito korostuisi merkittävästi, mikä olisi erittäin vaikea toteuttaa laadukkaasti järjestelmissä ja vaikea valvoa käytännössä. Poliisihallitus ei näe tarvetta erotella YJT-asioita käsittelytarkoituksena tutkinnallista tarkoituksista myöskään rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan liittyvistä syistä; kyse on kokonaisuudessaan direktiivin soveltamisalaan kuuluvasta yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten suoritettavasta henkilötietojen käsittelystä.

Sisäministeriön rajavartio-osasto toteaa, että 5 §:n perusteluiden mukaan pykälän soveltamisalaan kuuluisivat erityisesti kenttätoiminnan yhteydessä ja hälytystietoina talletettavat henkilötiedot sekä suuriin urheilutapahtumiin tai muihin yleisötapahtumiin sekä mielenosoituksiin tai mellakoihin liittyvän valvonnan ja virka-avun antamisen yhteydessä talteen otetut henkilötiedot. Esityksessä jää rajavartio-osaston näkemyksen mukaan epäselväksi, miten poliisi käsittelee muiden lakisääteisten valvontatehtäviensä yhteydessä saatuja henkilötietoja. Samoin kuin Rajavartiolaitokselle, poliisille on säädetty erinäisiä valvontatehtäviä useissa eri laeissa. Rajavartio-osaston näkemyksen mukaan esityksessä tulisi tarkemmin arvioida, voidaanko kaikkia näitä tehtäviä pitää yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvina. Rajavartiolaitos katsoo omassa toiminnassaan, että sille säädetty lukuisat valvontatehtävät, esimerkiksi metsästyksen- ja kalastuksenvalvonta ja tieliikenteen valvonta kuuluvat tietosuojasetuksen soveltamisalaan.

Tulli nostaa launnonssa esiin, että poliisilain 6 luvussa tarkoitettu poliisitutkinta esiintyy käsittelytarkoituksena sekä ehdotetussa 2 luvun 3 §:ssä (tutkintatarkoitukset) että 5 §:ssä (yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen).

2 luvun 4 § Rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen käsittely

Erityisesti Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi korostavat tarvetta muuttaa voimassa olevaa lainsäädäntöä rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen käsittelyn osalta. Rikostiedusteluun liittyvät muutosehdotukset saivat yleisellä tasolla kannatusta myös muissa lausunnoissa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää hyvänä, että väkivallan tai muun rikoksen uhkan alla olevien rekisteröinnille poliisin tietojärjestelmiin luodaan asianmukaiset oikeudelliset perusteet. Kyse on myös valtion Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisten positiivisten suojeluvuotteiden täyttämisestä.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan lakiluonnos huomioi pääosin hyvin tavoitteet kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön nopeiden muutosten aiheuttamat muutostarpeet erityisesti rikosanalyysiä tukevan tiedon käsittelyn ja tietojohdoisen poliisitoiminnan tehostamiseksi.

Keskusrikospoliisin mukaan nykyisen lainsäädännön olennaiset puutteet liittyvät juuri rikostiedustelutiedon tallettamiseen ja käsittelyyn.

Suojelupoliisi katsoo, että perusteluissa esiin tuodut rikostiedustelutarkoituksia koskevat tarpeet ovat tärkeitä ja asiallisesti kannatettavia.

Tulli toteaa, että säännöksen perustelujen mukaan säännös mahdollistaa henkilötietojen käsittelyn pysyväisluonteisesti, kun voimassa olevan lainsäädännön mukaan niitä varten on tarvinnut perustaa yksikkökohtaisia tilapäisiä analyysirekistereitä. *Tulli* katsoo muutoksen olevan perusteltu ja tehostavan poliisin rikosanalyysitoimintaa.

Lausunnoissa nostettiin kuitenkin esiin myös monia rikostiedustelua koskevan ehdotuksen puutteita ja kehitystarpeita, joita jatkovalmistelussa tulee arvioida. Ongelmallisena nähtiin mm. käsittelykynnyksiin ehdotetut muutokset (kuten siirtyminen "syytä epäillä" kynnyksestä muotoiluun "voidaan olettaa"), puutteet esitettyjen muutosten perusteluissa, säännösten yleisluontoisuus ja tulkinnanvaraisuus sekä se, ettei rikostiedustelun käsitettä ole määritelty lainsäädännössä. Myös strategisen ja aihekohtaisen analyysin käsitteiden tarkempi merkitys jää esityksessä epäselväksi.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, että rikoksen uhkan alla olevien rekisteröintiä koskevissa ehdotuksissa on vielä kiinnitettävä erityistä huomiota uhria koskevien tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen ja suojaamiseen sekä oikeusturvakeinoihin, jotta rekisteröinti tällä perusteella ei muodostuisi yksilön asemaa lisää heikentäväksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että perusteluissa mainittujen esimerkkien johdosta rikostiedustelutarkoitukseen voitaisiin käsitellä varsin laajaa henkilökuntaa, jos käsittely perustuu asianomaisen virkamiehen oletuksiin. EAOA pitää selvänä, että epäilyn tulisi jatkossakin perustua konkreettisiin seikkoihin, joiden perusteella henkilön "voidaan olettaa syyllistyneen/syyllistyvän/edistäneen tai edistävän" laissa tarkoitettua rikosta. Vastaavasti strategisten tai aihekohtaisten analyysien tekemiselle tulee olla jokin konkreettinen peruste.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan esityksessä jää epäselväksi, miksi uusi strategisia ja aihekohtaisia analyyseja koskeva sääntely on nähty tarpeelliseksi. Lisäksi ilmaisua "strategiset ja aihekohtaiset analyysit" voidaan pitää jokseenkin epäonnistuneena, koska ilmaisun sisältä ei avaudu pelkästään lakitekstiä lukemalla. Oikeusministeriö nostaa esiin myös ehdotetun muutoksen, jonka mukaan rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen olisi liityttävä henkilöihin, joiden "voidaan olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen" tai joiden voidaan olettaa edistäneen tai edistävän tiettyjä rikoksia. Ehdotettu muutos madaltaisi henkilötietojen käsittelykynnystä verrattuna nykyiseen "syytä epäillä" -kynnykseen. Oikeusministeriön mielestä tällaiseen henkilötietojen suojan heikentämiseen tulisi suhtautua pidättyvästi, jollei tälle voida esittää asianmukaisia perusteluja.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnittää huomiota siihen, että myös rikostiedustelutarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen osalta on välttämättä huomioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate sekä muut direktiivissä asetetut käsittelyn lainmukaisuutta ja oikeasuhtaisuutta koskevat vaatimukset. Uutta kirjaamiskynnystä "voidaan olettaa" ja "myötävaikuttamisen" korvaamista rikosten "edistämisellä" ei TSV:n kannan mukaan ole esityksessä perusteltu riittävän laajasti. Esityksessä jää lisäksi epäselväksi se, missä määrin näillä muutoksilla on tarkoitus mahdollistaa nykyistä laajempi henkilötietojen käsittely.

TSV toteaa myös, että rikostiedustelun käsitettä ei ole määritelty lainsäädännössä, eikä ehdotuksessa myöskään ole tarkemmin kuvattu, mitä strategisilla ja aihekohtaisilla analyyseillä tarkoitetaan. Esityksessä olisi tarpeen analysoida mm. sitä, minkä vuoksi nykyisiä epäiltyjen tietojärjestelmää koskevia säännöksiä ei pidetä riittävinä ja onko tarkoituksena vain täsmentää nykyisiä säännöksiä vai tavoitellaanko esityksellä rikostiedustelun konkreettisen nykytilan muuttamista jollain tavalla. Esitys ei myöskään sisällä rikosanalyysitoiminnan osalta suojakeinoja kuten säännöksiä siitä, millä tavoin ja kuka päättäisi rikosanalyysin tekemisestä ja siihen käytettävistä tiedoista.

Ehdotettu sääntely jää TSV:n kannan mukaan yleisluonteiseksi, mikä mahdollistaa rekisteröitävien henkilötietojen sisällön ja laajuuden määrittelyn paljolti viranomaisen omin toimin. Ehdotettu säännös jättäisi entistä enemmän tulkinnanvaraa lain soveltajille ja säännöksen tehokas valvonta olisi käytännössä vaikeaa. TSV toteaa, että säännöstä ei

esitettyssä muodossa voitane pitää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä ja perustuslaki-valiokunnan tulkintakäytännössä edellytettynä tarkkarajaisena sääntelynä.

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi korostavat säännöksen epäselvyyttä sekä perustelujen ja säädöstekstin välistä vastaamattomuutta ja esittävät muokausehdotuksia säännöksen täsmentämiseksi esimerkiksi henkilöryhmien ja käsittelykriteerien tarkemman määrittelyn osalta. Säännöstä tulisi myös Poliisihallituksen mukaan jatkovalmistelussa täydentää päätöksentekoon liittyvillä edellytyksillä.

Suojelupoliisi toteaa, että nyt esitettyyn lainkohtaan liittyy useita säännöksen tulkintaa vaikeuttavia ongelmia. Nyt esitettyinä sen voidaan katsoa jäävän varsin yleisluontoiseksi, ja se jättäisi varsin runsaasti tulkinnanvaraa lainsoveltajalle. Säännöksen tulkintaa vaikeuttaa esimerkiksi se, ettei rikostiedustelun käsitettä ole määritelty lainsäädännössä. Lisäksi on epäselvää mitä käsitteet strateginen analyysi ja poliisitoiminnan suuntaaminen pitäisivät sisällään. Tämä käsitteiden määrittelemättömyys mahdollistaisi tietojen käsittelyn varsin väljin perustein.

Keskusrikospoliisi tuo toisaalta lausunnossaan esiin, että ehdotettu sääntely rajoittaisi analyysitoimintaa liikaa käsiteltävien henkilöryhmien osalta. Keskusrikospoliisi esittää myös muutoksia poliisilakiin ja pakkokeinolakiin siltä osin, kenellä on oikeus käsitellä salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatuja ylimääräisiä tietoja. Keskusrikospoliisi toteaa, että ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä ja salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Poliisilain 5 luvun 52 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 54 §:ssä on säädetty siitä, kenellä on oikeus tutkia näitä tallenteita. Keskusrikospoliisi esittää, että mainittuja säännöksiä muutettaisiin siten, että niissä todettaisiin rikostiedustelutehtäviin määrätyillä poliisimiehillä olevan oikeus käsitellä kyseisiä tallenteita.

2 luvun 6 § Havaintotietojen käsittely

Tietosuojavaltuutetun toimiston ja suojelupoliisin lausunnoissa todettiin, että havaintotietojen suhde muihin käsittelytarkoituksiin jää osin epäselväksi. Havaintotietojen käsittelyä tulisi tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan analysoida tarkemmin jatkovalmistelussa. Havaintotietoja koskevaan sääntelyyn esitettiin tarkennuksia myös poliisihallituksen ja Tullin lausunnoissa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että valmistelun yhteydessä olisi ollut tarpeellista arvioida havaintotietojen käsittelystä saatuja kokemuksia ja hyötyjä sekä havaintotietojen käsittelyn suhdetta muihin nyt esitettyihin käsittelytarkoituksiin, mm. rikostiedustelu (2 luvun 4 §) ja yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely (2 luvun 7 §). Jatkovalmistelussa havaintotietojen käsittelyä tulisi myös arvioida rikosasioiden tietosuojadirektiivin näkökulmasta. Itsestään selvää ei ole, että havaintotietojen käsittely nykymuodossaan olisi edelleenkin direktiivin edellytysten näkökulmasta sallittua.

Poliisihallitus esittää selkeytettäväksi perusteluissa, että havaintotiedot voivat sisältää myös poliisille toimitettua kuvamateriaalia.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä perusteluiden mainintaa siitä, että myös havaintotietoja voidaan käyttää rikoksen estämistä tukevien lupavalvontatoimenpiteiden kohdentamisessa.

Suojelupoliisi katsoo, että lakiluonnoksessa jää osin epäselväksi havaintotietojen suhde 2 luvun 4 §:n rikostiedustelutarkoituksissa käsiteltäviin henkilötietoihin.

Tulli toteaa, että havaintotietoja koskevan säännöksen tekstin mukaan tietoja voisi vain tallettaa. Tulli näkee selkeimmäksi sen, että myös havaintotietojen muu käsittely mainittaisiin nimenomaisesti säännöksen tekstissä.

2 luvun 7 § Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi pitävät 2 luvun 7 §:n 2 momentissa ehdotettua tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevaa säännöstä tärkeänä. Myös suojelupoliisi pitää säännöstä tarkoitustensa puolesta perusteltuna, joskin ymmärtää myös ehdotusta koskevan kritiikin.

Erityisesti oikeusministeriön ja tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa nostettiin esiin tarve arvioida jatkovalmistelussa säännöksen suhdetta tietosuojalainsäädännön, oikeuskäytännön ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön vaatimuksiin.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, että esitetty 2 luvun 7 §:n 2 momentti laajentaisi merkittävästi poliisin oikeuksia käsitellä yksittäiseen tehtävään liittymättömiä henkilötietoja. Tämä on lainsäädännön näkökulmasta uusi yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan rajoitus ja tulee perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden mukaisilla perusteilla perustella myös säätämisyjärjestysperusteluissa. Säätämisyjärjestysperusteluita on tarpeen tältä osin täydentää. Esityksessä on sinänsä hahmotettu suoja mekanismeja, joita sovellettaisiin laajennetussa tietojenkäsittelyssä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että oikeusministeriön Tietosuojadirektiiviyöryhmän mietintöön (52/2017) sisältyvän hallituksen esitysluonnoksen (laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä) 5 §:n 1 momentin mukaan henkilötietoja saa kerätä vain tiettyjä nimenomaisia tarkoituksia varten, eikä niitä saa käsitellä kyseisten tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Tällä pantaisiin täytäntöön rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklan 1 kohdan b alakohta. Ehdotetun 2 luvun 7 §:n perusteluissa olisi syytä huomioida ehdotuksen yhteensopivuus edellä mainittuihin säännöksiin, kun poliisin ylläpitämään rekisteriin tallentuisi väistämättä merkityksentöntä tietoa (olkoonkin, että tieto pitää poistaa viipymättä ja viimeistään kuuden kuukauden kulutta tallentamisesta.)

Oikeusministeriö nostaa esiin, ettei ehdotetuissa säännöksissä mitenkään määritellä niiden henkilöiden joukkoa, joiden henkilötietoja voitaisiin käsitellä. Rekisteriin voitaisiin tallettaa varsin laajasti hyvin monenlaisia henkilötietoja ilman esimerkiksi niiden käyttötarkoitusten täsmällistä määrittämistä. Sääntely myös käytännössä mahdollistaisi henkilötietojen käsittelyn tarkoitusten kannalta tarpeettomien henkilötietojen säilyttämisen kuuden kuukauden ajan. Ehdotettu säännös merkitsisi merkittävää laajennusta poliisin henkilötietojen käsittelyoikeuksiin ja huomattavaa puuttumista henkilötietojen suojaan. Oikeusministeriö pitää välttämättömänä, että ehdotettuja säännöksiä arvioidaan huolellisesti muun muassa perustuslain ja EU:n perusoikeuskirjan vaatimusten valossa. Syytä olisi oikeusministeriön mukaan selvittää, olisiko sääntely mahdollista toteuttaa tarkkarajaisemmin tai muutoin henkilötietojen suojaan vähemmän kajoavalla tavalla.

Tietosuojavaltuutetun toimisto huomauttaa, että käytännössä esitetty säännös mahdollistaisi poliisille rajoittamattoman oikeuden rekisteröidä tietojärjestelmään suuria määriä henkilötietoja ilman niiden käyttö-tarkoituksen, sisällön tai rekisteröimisen edellytysten määrittelemistä. Esitetyn lain 2 luvun 3 § kattaisi kaikenlaisen poliisin suorittaman tutkinnan ja selvittämisen, mukaan lukien esitutkintaa edeltävä selvittäminen, joten tällaisia tarkoituksia varten esitetty säännös ei olisi tarpeellinen. Esitetty säännös on perusteiltaan kestävä, koska poliisilla ei ole toimivaltaa käsitellä ja rekisteröidä henkilötietoja ehdotetulla tavalla. Toimivaltaa poliisin toimenpiteisiin ei voida luoda pelkästään henkilötietojen käsittelyä koskevalla säännöksellä. Esitetty säännös on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä sekä perustuslakivaliokunnan vakiintuneesta lausuntokäytännöstä poikkeava ja ainakin direktiivin 4 artiklan (1b, 1c ja 1 d), 6 artiklan, 8 artiklan 2 kohdan, 20 artiklan vastainen.

Suojelupoliisi pitää luonnoksessa ehdotettua lainkohtaa tarkoituksensa puolesta perusteltuna, mutta ymmärtää siihen kohdistuvan kritiikin siitä, että pykälä saattaisi mahdollistaa poliisille rajoittamattoman oikeuden tallentaa tietojärjestelmään suuriakin määriä henkilötietoja, ilman erityistä tarpeellisuusarviointia. Suojelupoliisi nostaa esiin myös, että voimassa olevassa poliisin henkilötietolaissa säädetään tietojen tallentamista poliisin eri rekistereihin. Poliisin henkilötietoja koskevassa lainsäädännössä ei ole ollutkaan tarkoitus säätää kaikesta poliisin henkilötietojen käsittelystä. Tämän mukaisesti poliisi on saanut eri toimivaltuuksillaan haltuunsa tietoja, joiden merkityksellisyyden se on arvioinut. Kunkin laissa säädetyn rekisterin tallennuskynnyksen ylittyessä on poliisi tallentanut tiedon rekisteriin ja ne henkilötiedot joiden osalta tallentamiskynnyks ei ole täyttynyt, on poistettu. Suojelupoliisin näkökulmasta on välttämätöntä, ettei lainsäädäntötaavassa tehtävä muutos aiheuta lakitekniisiä rajoituksia sen oikeudelle käsitellä tietoja.

Poliisihallitus ja suojelupoliisi toteavat myös, että luonnoksessa käsittelyn edellytykseksi ehdotettu päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätös olisi käytännön toiminnassa hankala.

Poliisihallitus nostaa esiin, että vastaaventyypistä tiedonkäsittelyä tehdään myös jo nykyisin ilman erillistä lakisääteistä vaatimusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen hyväksynnästä. Se, että tietomassaan sisältyy todennäköisesti jonkin verran sellaisten henkilöiden tietoja, jotka eivät ole osallisena poliisilla olevassa tehtävässä, puoltaa päällystötason hyväksyntää käsiteltävälle tiedolle. Toisaalta virkamiehet toimivat virkavastuulla ja päällystöön kuuluvan poliisimiehen valvonnassa sovittuja menettelyjä käyttäen. Lisäksi on mahdollista, että informaation määrän jatkaessa edelleen kasvua, momentissa tarkoitettun ensiarvioinnin piiriin tulkittu aineisto vaatii huomattavasti aiempaa enemmän päällystöön kuuluvien poliisien ajankäyttöä. Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavaksi, riittäisikö oikeussuojakeinoksi se, että tietoja voisivat käsitellä vain erikseen tehtävään määrättyt henkilöt tai muutoin ilman erillistä tapauskohtaista päätöstä siitä selvitetäänkö jonkun tiedon mahdollista liittymistä toiseen poliisitehtävään.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan lainkohdassa esitetty edellytys päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksestä on suojelupoliisin näkökulmasta käytännön toiminnassa hankala, eikä sillä voitaisi nähdä erityistä lisäarvoa tietosuojan kannalta.

Keskusrikospoliisi nostaa esiin tietoihin kytketyn 6 kuukauden poistoajan, joka voi käytännössä osoittautua vakavan rikollisuuden torjunnan kannalta liian lyhyeksi. KRP esittää säädettäväksi, että aikaa voitaisiin yksittäistapauksessa pidentää esimerkiksi pseudonymisoinnin avulla siten, että tiedot olisivat palautettavissa esimerkiksi terrorismirikoksen tai muun vakavan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. KRP viittaa siviilisektorilla suoritettavaan verkkoanalytiikkaan ja toteaa, että jos viranomaisella on siviilisektoriin nähden huomattavasti kapea-alaisempi oikeus säilyttää henkilötietoja, se voi johtaa siihen, että toimenpiteiden suorittamiseksi poliisi voi joutua ostamaan tai takavarikoimaan mainittua tietoa.

2 luvun 9 § Henkilötietojen käsittely lupahallinto- ja valvontatehtävissä sekä löytötavaralain mukaisissa tehtävissä.

Poliisihallituksen arpajaishallinto esittää lausunnossaan tarkennuksia esityksessä ehdotettuun sääntelyyn sekä perusteluteksteihin erityisesti siltä osin, kuin sääntelyssä on kyse arpajaislaissa, rahankeräyslaissa sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa säädetyistä rahapelitoiminnan valvonnasta sekä tavara-arpajaisten ja rahankeräysten valvonnasta.

2 luvun 11 § Yhteensopiva henkilötietojen käsittely

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi nostivat lausunnoissaan esiin tarpeen selvittää poliisin mahdollisuuksia käsitellä tietoja rikoksen ennalta ehkäisemiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi muidenkin kuin vankeusrangaistusuhkaisten rikosten osalta. Lisäksi Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi esittävät, että jatkovalmistelussa tulisi arvioida mahdollisuutta rikostiedustelutietojen käyttöön lupahallinnossa.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa selkiytettävän poliisin mahdollisuuksia käsitellä henkilötietoja poliisin toiminnan suuntaamiseksi sekä poliisin tehtävien kannalta välttämättömän tilannekuvan ylläpitämiseksi ilman vankeusrangaistusuhkaisuuden kriteeriä. Lisäksi Poliisihallitus esittää, että mahdollisuuksia tiedustelutiedon käyttöön lupaharkinnassa laajennettaisiin vähintään turvallisuusselvityslain mukaista tiedustelutiedon hyödyntämismenettelyä vastaavasti ja sitä mukaillen. Tammikuussa 2017 vahvistetun uuden lupahallintostrategian yksi keskeisistä painopisteistä on lupahallinnon vaikuttavuus. Vaikuttavuutta on mm. se, että poliisin lupahallinto on osa hallinnollista rikostorjuntaa. Hallinnollisella rikostorjunnalla tarkoitetaan rikollisten toimijoiden taloudellisiin ja muihin toimintaedellytyksiin puuttumista hallinnollisissa menettelyissä. Menettelyllä pyritään siihen, että eri viranomaisilla oleva tieto rikollisesta toiminnasta voidaan ottaa huomioon myös hallinnollisessa päätöksenteossa eikä yksittäisillä viranomaispäätöksillä tai ratkaisuilla edistetä em. toimintaedellytyksiä tai rikollisen toiminnan jatkamista. Mahdollisuus rikostiedustelutietojen käyttämiseen lupavalvonnassa olisi tärkeää mm. järjestäytyneeseen

rikollisuuteen liittyvien henkilöiden estämiseksi pääsemästä laillisesti yhteiskunnan turvallisuuteen vaikuttavaan tehtävään tai hankkimaan laillisesti ampuma-aseita, tilanteessa johon liittyy riski vakavista väärinkäytöksistä.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että viranomaisilla olisi Puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyä koskevan lakiehdotuksen mukainen oikeus käsitellä henkilötietoa muussa kuin niiden keräämis- ja tallettamistarkoituksessa rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ilman rikokselle asetettua törkeysastetta. KRP:n näkemyksen mukaan rikostiedustelutietoja tulisi myös voida luovuttaa ja käyttää lupaharkinnassa. KRP toteaa, että kansainväliset kokemukset osoittavat, että järjestäytyneen ja muun vakavan rikollisuuden torjunnassa on painopistettä siirrettävä niin sanottuun hallinnollisen torjunnan suuntaan, missä keskeistä on vakavan rikollisuuden kitkeminen kaikenlaisesta luvanvaraisesta toiminnasta (esimerkiksi aseluvat, rahapelit, julkiset tapahtumat ja järjestyksenvalvonta). Viranomaisilla olevan tiedon käytön rajoittaminen esitettyllä tavalla on ristiriidassa koko luvanvaraisuuden periaatteen kanssa.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto nostaa esiin luvun 11 §:n 5 momentin, jossa laajennettaisiin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättyjen sormenjälkitietojen käsittelyä silloin, kun tietojen käyttäminen on välttämätöntä Eurodac-asetuksessa tarkoitettujen terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. MMO ymmärtää muutostarpeen operatiivisesta näkökulmasta, koska muutos mahdollistaisi luotettavan tavan varmistua henkilöllisyydestä. MMO tuo esiin, että ulkomaalaislain 131 §:n ja (esitettyä pykälää vastaavan voimassaolevan) poliisin henkilötietolain 16 a §:stä on muotoutunut nykyiselläänkin haastava kokonaisuus, jonka ehdotettu laajennus rikostorjuntatarkoituksessa tehtäviin vertailuihin on ulkomaalaislain 131 §:n perusteella rekisteröityjen henkilöiden yksityisyyden suojan kannalta merkittävä. Perustuslakivaliokunta on pykälän aiemman käsittelyn yhteydessä lausunut (PeVL 47/2010 vp), että tietojen käyttäminen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä syytä suhtautua kielteisesti, joskin täsmälliset ja vähäiseksi luonnehdittavat poikkeukset ovat mahdollisia. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt lausunnossaan (PeVL 47/2010 vp) ulkomaalaislain 131 §:n nojalla otettavien sormenjälkitietojen käyttämisen rajoittamista vain niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.

MMO huomauttaa, että jatkovalmistelussa tulee varmistua siitä, että nyt esitetty käyttötarkoitus on rajattu 131 §:ssä tarkoitettuun henkilötietojen keräämiseen valtion turvallisuuden suojaamisen tarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. MMO tuo esiin myös, että perusteluissa olisi tarkoituksenmukaista kuvata tarkemmin, miten pykälää nykyään sovelletaan ja toisaalta, mitä nämä uuden käyttötarkoitukset käytännössä olisivat ja missä menettelyssä sormenjälkien käyttämisestä nyt esitettävään tarkoitukseen päätettäisi. MMO toteaa lisäksi, että esityksestä ei ilmene perusteita sille, miksi Suomen kansalaisten passiperusteisten sormenjälkien käyttöä ei yhdenvertaisesti ehdoteta laajennettavaksi vastaavasti.

3 luku - Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä

4 luku - Henkilötietojen luovuttaminen poliisin tietojärjestelmistä

Oikeusministeriö, sisäministeriön rajavartio-osasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto (Trafi) esittivät lausunnoissaan yleisiä huomioita tiedonsaantioikeuksia ja tietojen luovuttamista koskevien säännösten rakenteesta ja viranomaisten välisen tiedonvaihdon sääntelystä.

Oikeusministeriö pitää kannatettavana ratkaisua, jonka mukaan tietojen luovutettavuutta ja tiedonsaantia koskevista säännöksistä pyritään mahdollisuuksien mukaan karsimaan kaksinkertaista sääntelyä tiedon luovuttavan ja tiedon vastaanottavan viranomaisen laissa. Ehdotus kuitenkin perustuu tietojen luovutusta ja saantia koskevien tietojen osalta nykyiseen kaksinkertaisen sääntelyn malliin. Vireillä olevien lukuisten henkilötietojen suoja koskevien hankkeiden yhteydessä olisi perusteltua pyrkiä omaksumaan yhdenmukainen sääntelytapa mainitun asian osalta.

Sisäministeriön rajavartio-osasto huomioi, että esitysluonnoksessa todetaan nykyisessä laissa olevan jossain määrin ylisääntelyn piirteitä siinä, että se sisältää säännöksiä poliisin tiedonsaantioikeuksista ja tietojen luovuttamisesta silloinkin, kun niistä on jo säädetty muussa laissa. Rajavartio-osasto on tästä samaa mieltä ja pitää siksi valitettavana,

että kaksinkertaisesta sääntelystä ei kuitenkaan ehdoteta luovuttavaksi. Rajavartio-osaston näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa olisi tarkoituksenmukaista tarkemmin selvittää, miltä osin kaksinkertaisesta sääntelystä on mahdollista luopua.

Trafi esittää lausunnossaan, että tietojen luovuttamista ja saamista koskevista säännöksissä tulisi huomioida julkisen hallinnon tiedonhallinnan sääntelyn kehittämistä selvittäneen työryhmän ehdottamat muutokset viranomaisten välisessä tiedonvaihdossa sekä liikenteen palveluista annettuun lakiin ehdotetut muutokset. Tiedonvaihdon rajoittamista viranomaisten välillä voidaan pitää ristiriitaisena tulevan tiedonhallintalain tavoitteisiin nähden.

3 luvun 1 § Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisihallitus ja *keskusrikospoliisi* nostavat esiin tarpeen laajentaa rikosrekisteritietojen käyttömahdollisuuksia. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan on selkeä puute, että rikosrekisteritietojen käyttö on sidottu poliisissa voimakkaasti pakkokeinojen käyttöön. Keskusrikospoliisin mukaan kyseisiä tietoja tulisi voida käyttää laajemmin tutkinta- ja rikostiedustelutarkoituksiin (rikosten estämiseen ja paljastamiseen). Poliisihallitus korostaa lausunnossaan keskusrikospoliisin esittämää näkemystä tarpeesta laajentaa rikosrekisteritietojen käyttömahdollisuutta rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Rikosrekisteritiedot ovat konkreettista ja yksilöityä tietoa henkilön rikoshistoriasta ja juttujen lopputuloksesta. Uhkien varautuminen kattavasti ja tehokkaasti sekä vihjeiden käsittelyn ja kansainvälisen tiedonvaihdon tehostaminen puoltaisivat rikosrekisteritietojen käytön laajentamista myös tiedustelutarkoituksiin.

Poliisihallitus ehdottaa lisäksi jatkovalmistelussa huomioitavaksi lisäyksiä pankkitiedustelun mahdollistamiseksi sekä rangaistusaikana tehtyjen rikosten estämiseen kohdistuvien tietotarpeiden huomioimista Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n mukaista tapaajarekisteriä sekä turvallisuustietorekisteriä koskevista tiedonsaantioikeuksissa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että luonnoksessa säännelty poliisin oikeus saada tietoja Rikosseuraamuslaitoksen rekistereistä on luonnoksessa aiempaa täsmällisemmin säännelty ja tämä on hyvä asia. Rikosseuraamuslaitos toteaa myös, että käytännössä on havaittu, etteivät henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 14 §:n mukaiset poliisin tiedonsaantioikeudet ole tällä hetkellä täysin riittävät esimerkiksi sellaisten valvonta- ja toimintarekisterin tietojen osalta, joita poliisi tarvitsee erilaisten arvioidensa laatimiseen. Tämä asia otettaneen huomioon päivitettäessä henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia.

Sisäministeriön rajavartio-osasto nostaa esiin, että poliisin tiedonsaantioikeus matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä jää esityksessä osittain tulkinnanvaraiseksi. Esityksessä todetaan useissa kohdissa, että poliisin tiedonsaantioikeus yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä tarkoittaa voimassa olevan ja myös esitettävän 1 §:n 1 momentin 16 kohdan mukaisesti tiedonsaantioikeutta yksittäistapauksissa. Tältä osin jää osin tulkinnanvaraiseksi, voiko poliisi kyseisen säännöksen perusteella kuitenkin sopia siitä, että myös muut kuin lentoliikenteen harjoittajat luovuttavat poliisille massamaisesti kaikki matkustajatiedot. Rajavartio-osaston näkemyksen mukaan esityksessä olisi tehtävä tarkemmin selkoa siitä, antaako ehdotettu 16 kohta poliisille mahdollisuuden kattavaan sisärajaliikenteen valvontaan esimerkiksi säännöllisessä lauttaliikenteessä.

Tulli kommentoi lausunnossaan poliisin oikeutta saada tietoja Tullin rekistereistä. Tulli katsoo, että ehdotettu 1 momentin 7 kohta ei luo poliisille oikeutta saada Tullin rekistereistä vero- ja verovalvontatietoja teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Sen sijaan poliisin tietojensaantioikeuden tulee näiden tietojen osalta olla rinnasteinen säännöksiin, jotka koskevat Verohallinnon oikeutta luovuttaa esitutkintaviranomaisille tietoja rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä varten.

4 luvun 2 § Henkilötietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Sisäministeriön rajavartio-osaston, maahanmuutto-osaston ja pelastusosaston lausunnoissa nostettiin esiin, että ehdotuksen perusteella ei ole selvää, mille viranomaisille poliisi voi luovuttaa henkilötietoja yksittäistapauksissa. Myös ehdotetun yksittäistapauksellisia tiedonluovutuksia koskevan säännöksen suhde poliisilain 7 luvun 2 §:n vaitiolo-velvollisuussääntelyyn koettiin useissa lausunnoissa epäselväksi.

Sisäministeriön rajavartio-osasto huomioi, että esityksessä jää epäselväksi luvun 2 §:n suhde poliisilain 7 luvun 2 §:n vaitiolovelvollisuussäätelyyn. Esityksen perusteluiden mukaan 2 § olisi erityissäännös suhteessa poliisilain 7 luvun 2 §:ään, jossa säädetään yleisesti salassa pidettävän tiedon antamisesta viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle. Rajavartio-osasto toteaa, että tältä osin kyseessä vaikuttaisi olevan muutos voimassa olevaan ja vakiintuneeseen käytäntöön, jonka mukaan yksittäisen tiedon luovuttaminen myös henkilörekisteristä on mahdollista poliisilain 7 luvun 2 §:n nojalla. Rajavartio-osasto esittää, että sääntelymuutos mainittaisiin selkeästi esityksen perusteluissa. Lisäksi olisi tarpeen selvittää sitä, koskeeko pykälän ehdotetun 3 momentin mukainen velvollisuus esittää rekisterinpitäjälle luotettava selvitys henkilötietojen asianmukaisesta suojaamisesta myös tiedon luovuttamista yksittäistapauksissa. Tältä osin on huomattava, että luvun 3 §:ään ehdotettava oikeus luovuttaa tietoja yksittäistapauksissa yksityisille tahoille ei sisällä vastaavaa edellytystä.

Poliisihallitus toteaa, että ilman kytkentää teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona luovuttamiseen ehdotettu säännös olisi sanamuodon mukaisessa tulkinnassa osittain ristiriidassa poliisilain 7 luvun 2 §:n ja 6 §:n säännösten kanssa. Esim. tietojen luovutus edellyttäisi ehdotuksen mukaan välttämättömyyskynnyksen ylittymistä. Voimassa olevan poliisilain säännöksen mukaan yksittäinen tieto voidaan luovuttaa toiselle viranomaiselle, jolla säädetyn tehtävän vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta. Tällainen tiedon yksittäistapauksellisen luovutuskynnyksen nosto heikentäisi huomattavasti poliisin yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa sekä poliisin ja muiden viranomaisten toimintakykyä vastata toimintaympäristön nopeutuviin muutoksiin. Yksittäisten tietojen luovuttamisen osalta 4 momentin mukainen tietojen vastaanottajalle esitettävä vaatimus saatujen tietojen asianmukaisesta suojaamisesta olisi myös uusi säännös. Voimassa olevassa poliisin henkilötietolaissa tämä selvitysvelvollisuus koskee vain teknisen käyttöyhteyden tai tietojoukkona tietoja saavan vastaanottajia.

4 luvun 3 § Henkilötietojen luovuttaminen yksityiselle yhteisölle tai henkilölle

Suomen vuokranantajat ry, Vuokralaiset VKL ry ja RAKLI ry, Suomen Kiinteistöliitto ry ja Isännöintiliitto ehdottavat tietojen luovuttamista yksityiselle koskeviin säännöksiin mahdollisuutta luovuttaa tietoja myös asunto- ja kiinteistö-osakeyhtiöille sekä vuokranantajille tilanteissa, joissa se on tarpeen kiinteistössä asuvien kotirauhan turvaamiseksi tai omaisuudesta huolehtimiseksi.

Poliisihallitus esittää uutena kehitystarpeena arvioitavaksi mahdollisuutta jatkovalmistelussa selkiyttää vähintään 4 luvun 3 §:n 2 momentin perusteluissa tai muutoin poliisin mahdollisuutta luoda poliisin verkkosivuille mahdollisuus tehdä kyselyjä anastettuun omaisuuteen liittyen. Anastetun omaisuuden tarkastusmahdollisuus tietyistä omaisuusluokista, mm. polkupyörät, palvelisi kansalaisia ja estäisi näin anastetun omaisuuden myyntiä, millä olisi vaikutusta itse rikollisuuden volyyymiin. Tarkoituksenmukaisesti toteutettuna palvelu tukisi digitalisaatiokehitystä poliisissa ja vastaisi poliisin strategian keskeisiin päämääriin mm. rikollisuuden torjumisen, hyvien palveluiden, avoimen toiminnan ja vaikuttavuuden edistämisen osalta. Vastaavia palveluja on jo käytössä muutamissa maissa.

Rajavartio-osasto esittää, että tietojen luovuttamista yksityisille tahoille koskevaan 3 §:ään lisättäisiin luovuttamisen perusteeksi myös rikoksen esitutkinta. Lisäksi poliisilla tulisi olla mahdollisuus kieltää tietojen edelleen luovuttaminen. Erillinen tätä koskeva säännös voisi selkeyttää salassa pidettävän tiedon käsittelyoikeutta tiedon vastaanottajan osalta. Lisäksi säännös selkeyttäisi rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n (salassapitorikos ja -rikkomus) soveltuvuutta, jos luovutettavaa tietoa käsiteltäisiin erikseen annetun kiellon vastaisesti. Tietojen luovutuskielto voisi liittyä esimerkiksi pankkitiedusteluihin. Kielto rajoittaisi myös rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämistä.

4 luvun 8 § Henkilötietojen luovuttaminen Europolille

Poliisihallitus esittää, että havaintotietoja tulisi voida luovuttaa Europolille vastaavasti kuin toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle. Myös *keskusrikospoliisi* toteaa lausunnossaan, että tietojen luovuttamisen Europolille tulisi olla mahdollista samassa laajuudessa kuin muille valtioille.

4 luvun 11 § Henkilötietojen luovuttaminen kolmanteen maahan tai kansainväliselle rikospoliisijärjestölle

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että ehdotetun pykälän mukaan tietojen luovuttamisesta voidaan kieltäytyä, "jos se voisi haitata rikoksen estämistä, paljastamista tai selvittämistä tai syyteharkintaan saattamista taikka muusta perustellusta syytä". Perustelujen mukaan muu perusteltu syy voisi olla ehdoton kieltäytymisperuste, erityisesti kidutuksen ja kuolemanrangaistuksen mahdollisuus. EAOA:n näkemyksen mukaan olisi syytä pohtia, olisiko ehdottomista kieltäytymisperusteista säädettävä esimerkiksi samalla tavalla kuin on säädetty rikoksen johdosta luovuttamista koskevilla laeilla.

Sisäministeriön rajavartio-osasto nostaa esiin, että luvun 11 §:n mukaan kolmansille maille tai Interpolille luovutettaviin tietoihin voitaisiin lisätä rajoituksia ja ehtoja. Rajavartio-osasto katsoo, että tällaisesta mahdollisuudesta ei ole tarpeen säätää lain tasolla, vaan rajoitusten asettaminen on normaali käytäntö. Tietosuojadirektiivi ja sen kansallinen täytäntöönpanolaki edellyttävät jo yleisesti, että mahdollisista tietojen käsittelyn rajoituksista on ilmoitettava luovutuksensaajalle. Tämä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi ylimääräisen tiedon käsittelyä koskevia, laissa säädettyjä rajoituksia. Lisäksi luvun 11 §:n mukaan poliisi voisi kieltäytyä tietojen luovuttamisesta, jos se voisi haitata rikoksen estämistä, paljastamista tai selvittämistä tai syyteharkintaan saattamista taikka muusta perustellusta syytä. Rajavartio-osasto toteaa, että oikeus tietojen luovuttamiseen ei automaattisesti luo vastaanottajalle oikeutta saada säännöksessä mainittuja tietoja.

Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että henkilötietojen siirtämiseen kolmansille valtioille ja kansainväliselle järjestölle tulisi lähtökohtaisesti soveltaa rikosasioiden tietosuojadirektiiviä täytäntöönpanevaa kansallista yleislakia.

Tarkennuksia ja lisäyksiä ehdotettuihin yksittäisiin tiedonsaantioikeuksiin ja tietojen luovuttamista koskeviin säännöksiin esittivät lisäksi oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriön maahanmuutto-osasto ja rajavartio-osasto, keskusrikospoliisi ja Trafli.

5 luku - Henkilötietojen poistaminen, tarkistaminen ja arkistointi

Oikeusministeriö toteaa, että voimassa olevat säilytysaika koskevat säännökset on siirretty pitkälti sellaisenaan ehdotettuun lakiin ja säännöksiin sisältyy paikoitellen hyvinkin pitkiä säilytysaikoja (esim. kymmenen vuotta). Oikeusministeriö katsoo, että etenkin poikkeuksellisen pitkät säilytysajat tulisi perustella asianmukaisesti ottaen huomioon tietosuojalainsäädännössä ja toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset.

Poliisihallitus toteaa, että esitetyt säännökset jättävät huomiotta poliisin tarpeen käsitellä esim. kadonneeseen henkilöön ja tuntemattomaan vainajaan liittyviä tietoja jopa määräämättömän ajan. Kadonneen henkilön tutkinta ja kuolemansyyn tutkinta ovat poliisilain 6 luvun mukaista poliisitutkintaa, eivät esitutkintaa (rikostutkintaa), jolloin esityksen mukaan tiedot poistettaisiin viiden vuoden kuluttua ilmoituksen tai asian kirjaamisesta. Kadonneen henkilön tutkinta tai tuntemattoman vainajan tutkinta ja niihin liittyvät tiedot mm. tuntomerkkiedot on kuitenkin tarpeen säilyttää siihen saakka kunnes kadonnut on löytynyt tai tuntematon vainaja on tunnistettu. Lisäksi esitetyt rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen ja havaintotietojen poistamista koskevat säännökset sisältävät poistosäännön, jonka mukaan teknisillä apuvälineillä talteen otetut kuva- ja äänitallenteet on poistettava viimeistään 96 tunnin kuluttua merkinnän tekemisestä tietojärjestelmään. Poliisihallitus esittää säännöksen korvaamista erillisellä teknisen valvonnan poistosäännöllä, joka selkiyttäisi lain soveltamista huomioiden 2 luvun erillisen säännöksen teknisen valvonnan tietojen käsittelystä. Poliisihallitus esittää, että teknisen valvonnan osalta materiaalia olisi hävitettävä silloin, kun se ei olisi enää tarpeen kameravalvonnan tarkoituksen toteuttamisessa tai viimeistään vuoden kuluttua tallenteen syntymisestä. Näin ollen linjaus noudattaisi samaa linjaa kuin laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004), jossa tallenne on hävitettävä viimeistään vuoden kuluttua tallentamisesta.

Keskusrikospoliisi huomioi, että ehdotuksen mukaan teknisillä apuvälineillä talteen otetut kuva- ja äänitallenteet on poistettava 96 tunnin kuluttua merkinnän tekemisestä tietojärjestelmään. Yleisesti valvontatallenteiden osalta kyse on

tilanteista, joissa vasta päivien tai viikkojen kuluttua havaitaan, että johonkin valvonta-aineistoon saattaa sisältyä esimerkiksi esitutinnan kannalta ratkaisevaa näyttöä. Keskusrikospoliisi toteaa, että poisto-aika tulisi pidentää vähintään kuuteen kuukauteen, ja viittaa tässä yhteydessä poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen LIPRE-järjestelmän kahden vuoden säilytysaikaan sekä henkilötietojen käsittelystä tullissa annetun lain (639/2015) 5 luvun 22 §:n tietojen poistamista koskeviin säännöksiin.

Sisäministeriön rajavartio-osasto toteaa, että esityksestä ei käy ilmi, miten poliisiin mahdollisesti massamaisesti saamien, muun kuin lentoliikenteen matkustajatietojen poistaminen toteutetaan.

6 luku - Rekisteröidyn oikeudet

Oikeusministeriö nostaa esiin, että tarkastusoikeuden ehdotettuja rajoituksia ei ole esityksessä arvioitu rikosasioiden tietosuojadirektiivin valossa. Tietosuoja-asetuksen soveltamisalan kuuluvan henkilötietojen käsittelyn osalta tarkastusoikeuden rajoittamista koskevan säännöksen tarpeellisuutta olisi lisäksi syytä arvioida ottaen huomioon tietosuojalakiin ehdotetut tarkastusoikeuden rajoitussäännökset.

Tietosuojavaltuutetun toimisto esittää lausunnossaan tarkennuksia siihen, miten tarkastuspyyntö toimitettaisiin tietosuojaviranomaiselle. Tarkennusten tavoitteena on säilyttää menettely nykyisellään.

Poliisihallitus esittää täsmennyksiä tarkastusoikeuden rajoituksiin mm. salaisia pakkokeinoja koskevien tietojen osalta. Lisäksi Poliisihallituksen mukaan on syytä selvittää, olisiko tarkastusoikeutta teknisen valvonnan materiaaliin mahdollista rajoittaa. Jos materiaali kuuluisi normaalin tarkastusoikeuden piiriin, olisi vaarana, että kameroiden ja järjestelmien tekniset tiedot paljastuisivat tarkastusta pyytävälle taholle.

Tulli toteaa, että tarkastusoikeuden toteuttamista koskevien pyyntöjen esittäminen sähköistä luotettavaa tunnistautumista käyttäen lisäksi Tullin arvion mukaan tarkastusoikeuden käyttämistilanteita merkittävästi. Lisäksi Tulli ehdottaa, että säännöksen yhteydessä määriteltäisiin, mitä tarkoitetaan ilmaisulla luotettava tunnistautuminen.

7 luku - Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely

Lausunnoissa nousi esiin tarve täsmentää esitetyn 7 luvun soveltamisalaa sekä sitä, mitkä lakiehdotuksen säännökset koskisivat henkilötietojen käsittelyä suojelupoliisissa. Esimerkiksi 7 luvun suhdetta 2 luvun yhteensopivaa tietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin ja yleiseen tietosuojasääntelyyn olisi syytä selvittää.

Valtioneuvoston oikeuskansleri huomioi, että luvun 1 §:n sanamuotojen perusteella esitetyn lain 7 luku koskisi kaikkea suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tarkoituksena on säätää näin suojelupoliisin toiminnallisissa tehtävissään suorittamaan tietojenkäsittelyyn eli tiedustelun ja rikosten torjunnan sekä tutkintaan osallistumisen ja muiden lakisääteisten ydintehtävien osalta. Oikeuskanslerin käsityksen mukaan suojelupoliisi käsittelee tai saattaa käsitellä toiminnassaan myös muita kuin 7 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtäviensä mukaisia henkilötietoja, esimerkkinä sidosryhmärekisterit tai vastaavat. Oikeuskansleri pitää perusteltuna että 7 luvun soveltamisalaa täsmennetään tarkoittavan vain suojelupoliisin erityistehtävän mukaisten henkilötietojen käsittelyä tai että luvussa vaihtoehtoisesti säädellään sovellettavasta lainsäädännöstä ja menettelyistä kun suojelupoliisi käsittelee muita kuin luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja.

Oikeusministeriö pitää ehdotettua 7 lukua ja sen suhdetta yleiseen tietosuojasääntelyyn jossain määrin epäselvänä. Jatkovalmistelun aika tulisi selvittää, käsitteleekö suojelupoliisi toiminnassaan henkilötietoja myös muita kuin 7 luvun 3 §:n 1 momentissa lueteltuja tarkoituksia varten ja tehdä tältä osin tarvittavat muutokset lukuun. Oikeusministeriö huomauttaa lisäksi, että yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaa ei voida kansallisella lailla kaventaa.

Sisäministeriön rajavartio-osasto toteaa, että 2 luvun 11 §:n mukaan henkilötietojen käsittely on yhteensopivaa, kun kyse on käsittelystä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi. Suojelupoliisin tietojen käsittely kattaa 7 luvun 3 §:n mukaan kansallisen turvallisuuden suojaamisen sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä ja valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen. Tältä osin jää epäselväksi,

onko suojelupoliisin tietojenkäsittely kaikilta osin yhteensopivaa tietojen käsittelyä vai osin vain oman käyttötarkoituksidonnaisuuden mukaista. Lisäksi rajavartio-osasto toteaa, että luvun 7 §:n mukainen suojelupoliisin tiedonsaanti-oikeus ei ole yhtenevä 3 §:ssä säädetyn tietojenkäsittelyoikeuden kanssa.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan lakiluonnoksesta tulisi selkeämmin ilmetä, mitkä säännökset ovat tarkoitettu koskemaan Suojelupoliisia ja mitkä muuta poliisiorganisaatiota. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan laissa on pykäliä, kuten esimerkiksi 2 luvun 11 § (yhteensopiva käsittely), joiden mahdollinen soveltuminen Suojelupoliisin henkilö-tietojen käsittelyyn jää epäselväksi. Lainsäädännön systematiikan kannalta luonnoksessa tulisi käsitellä tarkemmin, miltä osin luonnoksessa käsitellään poliisia kollektiivina ja miltä osin erillisinä yksiköinä. Lukujen välistä suhdetta voisi selkeyttää esimerkiksi 7. luvun yksityiskohtaisissa perusteluissa. Lisäksi tietojen luovuttamista koskevien säännösten muotoilussa on varmistettava, ettei Suojelupoliisin oikeuksia luovuttaa tietoja supisteta siitä, mitä tiedonluovuttamis-oikeudesta säädetään voimassa olevan poliisin henkilötietolain 29 ja 31 §:ssä.

Poliisihallitus toteaa, että esityksen mukaan suojelupoliisi voisi käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Säännös kytkeytyy kiinteästi siviilitiedustelua koskevaan laki-hankkeeseen, jossa suojelupoliisilta esitetään poistettavaksi rikosten selvittämistehtävä ja esitutkintatoimivaltuudet. Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavan tarve korjata säännös vastaamaan tätä siviilitiedustelu-lakihankkeen yhteydessä esitettävää muutosta poistamalla rikosten selvittäminen käsittelytarkoituksista. Viimeistään tämä on tehtävä esityksen eduskuntakäsittelyn vaiheessa sovitettaessa nyt lausuttavana olevaa lakiehdotusta yhteen siviilitiedustelua koskevan hankkeen kanssa esityksen perustelujen mukaisesti. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan asiantuntijarooli esitutkinnassa ei edellytä rikosten selvittämiseen liittyvästä käsittelyn tarkoituksesta säätämistä, vaan vastaavia tietoja käsiteltäisiin suojelupoliisin muissa käsittelytarkoituksissa. Muuten tulkinta muiden rikostutkinnassa asiantuntijaroolissa olevien viranomaisten osalta voisi johtaa tilanteeseen, etteivät he voisi käsitellä asiantuntemus-alueelleen kuuluvia tietoja esitutkintaa tukiessaan ilman laissa säädettyä oikeutta käsitellä tietoja rikosten selvittämiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että esitystä tulisi täydentää arviolla sääntelyn vaikutuksista luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan.

Oikeusministeriö nostaa lausunnossaan esiin myös 7 luvun ehdotetun 9 §:n, joka olisi nykytilaan nähden uusi säännös. Oikeusministeriö toteaa, että säännöksen perusteella jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan "tietojen vertaamisella tietojärjestelmän sisältöön" ja mihin käsittelytoimiin (esim. tietojen tallentaminen) se suojelupoliisin oikeuttaisi. Säännöstä tulisi jatkovalmistelun aikana selkeyttää ja huolehtia siitä, että säännös kokonaisuutena täyttää suhteellisuus- ja täsmällisyysvaatimukset.

Suojelupoliisin muuttuneen aseman huomioiminen ja suojelupoliisin oikeus käyttää muun poliisin käsittelemiä henkilötietoja

Jatkovalmistelun aikana on ratkaistava, miten suojelupoliisin muuttunut asema huomioidaan esityksessä siten, että suojelupoliisin tiedonsaanti-oikeudet turvataan myös jatkossa riittävällä tasolla.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan poliisin henkilötietolain luonnoksessa ei ole Poliisihallituksen työryhmässä tekemistä esityksistä huolimatta huomioitu suojelupoliisin muuttunutta asemaa riittävästi. On syytä huomioida, että suojelupoliisi ei ole enää muuttuneen asemansa vuoksi poliisin valtakunnallisten tietojärjestelmien rekisterinpitäjänä toimivan poliisin ylijohdon alainen valtakunnallinen yksikkö. Suojelupoliisi ei enää ole osa Poliisihallituksen johtamaa rekisterinpitäjän kokonaisuutta eikä muuttuneen asemansa vuoksi voi siten enää käyttää (oikeudellinen termi, joka on yksi henkilötietojen käsittelyn tapa) poliisin valtakunnallisten tietojärjestelmien tietoja kuten rekisterinpitäjänä toimivan Poliisihallituksen alaiset muut poliisin yksiköt. Poliisihallitus ei myöskään voi rekisterinpitäjänä vastata suojelupoliisin suorittamasta tietojen käsittelystä poliisin valtakunnallisissa tietojärjestelmissä, koska Poliisihallituksella ei ole enää tähän liittyviä tarvittavia ohjaus- ja valvontaoikeuksia. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan ainoa tarkoituksenmukainen ja selkeä vaihtoehto on tietojen luovutuksesta (myös teknisen käyttöyhteyden avulla) säätäminen itsenäisenä rekisterinpitäjänä toimivalla suojelupoliisille. Tällöin Poliisihallitus voisi tietoluvan kautta

asettaa ehdot rekisterinpidossaan olevien järjestelmien käytölle suojelupoliisin toiminnassa ja luoda mahdollisuudet valvoa vastuullaan olevien tietojen käsittelyä. Vastaavaa tietojen luovuttamiseen perustuvaa toimintatapaa noudatetaan myös suhteessa muihin turvallisuusviranomaisiin.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan kansallisen turvallisuuden riittävän tehokkaan suojaamisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että Suojelupoliisilla on, kuten nykyisinkin, pääsyoikeus muun poliisin käsittelemiin henkilö-tietoihin. Poliisin tietojärjestelmien sisältämät tiedot muodostavat erittäin tärkeän tietolähteen Suojelupoliisille sen suorittaessa lakisääteisiä tehtäviään, ja niiden poisjäänti Suojelupoliisin tiedonsaannin piiristä olisi jo sellaisenaan omiaan vaarantamaan tehtävien suorittamisen. Lainsäädäntöhankkeen aikana Suojelupoliisin lähtökohta on ollut, että pääsy poliisin tietojärjestelmiin nykyiseen tapaan voidaan toteuttaa ilman asiaa koskevaa erillissääntelyä. Jos pääsyoikeuden toteuttamisen välttämättä katsotaan edellyttävän asiaa koskevaa erillistä sääntelyä, Suojelupoliisi ehdottaa, että lakiluonnoksen 7. lukuun otetaan seuraavanmuotoinen pykälä: *"Suojelupoliisilla on oikeus käyttää tämän lain 2 luvun nojalla perustettuja henkilörekistereitä 7 luvun 3 §:n 1 momentin mukaisia tehtäviään varten. Henkilörekistereitä voidaan käyttää teknisen suorakäyttöyhteyden avulla. Suojelupoliisi vastaa käytön lainmukaisuudesta ja sen valvonnasta."*

8 luku - Erinäiset säännökset

Oikeusministeriö nostaa esiin 4 §:ään ehdotetun asetuksenantovaltuuden suhteen perustuslain 10 §:n 1 momenttiin ja kiinnittää huomiota siihen, että perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.